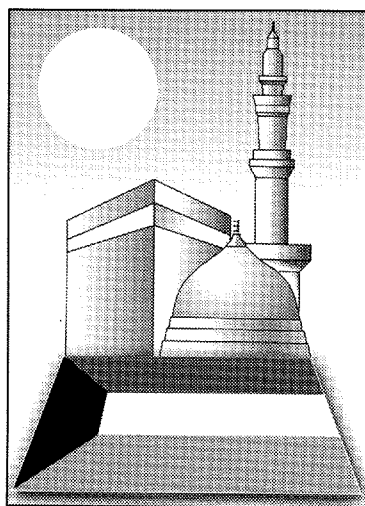

سیاستگذاری حج در کویت

مدیریت کلان:

اداره امور حج در کشور کویت توسط دولت و بخش خصوصی به صورت مشترک صورت می‌گیرد. کمیته امور حج کویت متشکل از وزارتخانه‌های ذیربط مانند اوقاف، کشور، بهداشت، خارجه و اطلاع رسانی است ولی اداره امور حج در وزارت اوقاف و امور مالی مستقر است. دستور عملهای امور اجرایی را «اداره امور حج» صادر می‌کند و کمیته امور حج نیز بر آن نظارت دارد. در این قسمت بخش خصوصی هیچ دخالتی ندارد. در حین موسم، «اداره امور حج» نمایندگان و بازرسانی را به عربستان اعزام می‌کند. این

افراد در بعثه کویت مستقر شده و به نظارت بر فعالتهای کاروان‌های می‌پردازند. در زمینه امور اجرایی بخش خصوصی، همه وظایف را از هنگام ثبت نام زائرین تا بازگشت آنان بر عهده دارد و بخش دولتی وظیفه نظارت بر کیفیت عملکرد تورها و شرکت‌ها و کاروان‌ها و نیز هماهنگی امور با دولت و وزارت اوقاف عربستان را برای حل مسائل کلی حج عهده‌دار می‌باشد. حق الزحمه تورهای زیارتی از محل دریافت هزینه‌های زائرین تامین می‌شود. به دلیل اینکه متقاضیان عزیمت به حج در کشور کویت محدود است لهذا تاکنون سهمیه خاصی برای زائرین این کشور در نظر گرفته نشده

است و علاوه بر آن بر اساس توافق نامه‌های کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس تاکنون هیچ گونه محدودیتی برای کویتهای و یا افراد مقیم این کشور وجود نداشته است. در کویت برای ثبت نام از متقاضیان ادای مناسک حج، فراخوانی صورت نمی‌گیرد و هر فرد بنا به درخواست خود به تورهای مربوطه مراجعه و در آن ثبت نام به عمل می‌آورد ولی صاحبان تورها خودشان از طریق چاپ آگهی در روزنامه و یا تهیه بروشور و نصب پلاکارد در مقابل دفاتر خود، برای ثبت نام و جذب تعداد بیشتر حجاج تبلیغ می‌کنند. کسی که برای تشریف به حج ثبت نام می‌کند لازم نیست که دارای شرایط ویژه‌ای باشد و برای سنوات تشریف نیز محدودیتی وجود ندارد. ثبت نام از زائران در کویت غیر متمرکز است. با عنایت به اینکه زائران کویت با سهمیه خاصی مواجه نیستند لذا ارگان‌ها، نهادها، و نوابغ و مخترعان نیز دارای سهمیه ویژه نیستند اما برخی کاروان‌ها ممکن است به ابتکار خود برای مستمندان یا معلولان خدمات ویژه‌ای ارائه کنند که شامل تخفیف و حتی اعزام رایگان این گونه افراد باشد.

مراکز و جمعیت‌های خیریه‌ای نیز وجود دارند که با بهره‌گیری از کمک‌های مردمی، سالانه عده‌ای از مستمندان را به حج اعزام می‌کنند

بخش خصوصی از دولت برای انجام وظایفی که بر عهده دارد یارانه‌ای دریافت نمی‌کند ولی در کویت انجام هر فعالیتی اعم از اقتصادی و بازرگانی و یا فرهنگی در قالب شرکت‌های خصوصی و یا تعاونی و نیمه خصوصی از پرداخت مالیات معاف است. هزینه حج هر زائر کویتهای، قبل از سفر نقدا و یا به صورت چک دریافت می‌شود. برخی تورها به اختیار خود و بدون اینکه در این زمینه برنامه و نظم خاصی وجود داشته باشد ممکن است یک سال و یا شش ماه قبل از سفر به صورت قسطی هزینه سفر را از زائر دریافت کنند تا اینکه در زمان حج کلیه وجوه پرداخت شده باشد. در هر حال کلیه هزینه‌ها قبل از عزیمت اخذ می‌شود. برای سفرهای ده روزه با هواپیما بین ۹۶۰ تا ۲۷۵۰ دلار (۳۰۰ تا ۸۵۰ دینار) دریافت می‌شود. زائرانی که بخواهند با اتوبوس و در مدت ۱۲ روز به عربستان عزیمت کنند ۱۲۲۰ دلار می‌پردازند. به دلیل وجود سیستم رقابتی

دولت کنترلی بر قیمت‌ها اعمال نمی‌کند. کیفیت عملکرد کاروان‌ها و نحوه ارائه خدمات به حجاج، تعیین‌کننده مقدار هزینه است. یعنی تورهای زیارتی بر اساس نوع خدماتی که به حجاج ارائه می‌کنند از آنان هزینه دریافت می‌کنند و در مقابل آن‌ها نیز پاسخگو هستند. اگر حجاج از کیفیت خدمات ارائه شده بر اساس هزینه‌های پرداختی راضی نباشند شکایات خود را طی روزهای حج یا بعد از آن به اداره امور حج می‌دهند. اداره مزبور نیز شکایات را مورد بررسی قرار می‌دهد و در صورتی که ادعای زائرین اثبات شود حتی به جرایمی در حد لغو مجوز کاروان نیز منجر می‌شود. زائر کویتی در طول سفر حج هیچ مسئولیتی ندارد و هیچ امکاناتی را نیز با خود به عربستان منتقل نمی‌کند بلکه تمامی امور به عهده کاروان هاست. زائر حدود سه و یا چهار هفته قبل از سفر با کاروان خود ارتباط برقرار می‌کند در عین حالی که افراد شخصا می‌توانند به صورت انفرادی و با خودرو شخصی و یا دسته جمعی و با آشنایان خود عازم حج شوند. کویتی‌ها نیازی به ویزا و یا گرفتن مجوز برای خودرو ندارند و بدون نیاز به کارهای

اداری قبلی تا قبل از بسته شدن مرزهای عربستان می‌توانند با خودرو عازم حج شوند. اینگونه افراد برای صرفه‌جویی و پرداختن هزینه‌های اضافی به کاروان‌ها و تورها به چند شکل عمل می‌کنند. رایج‌ترین شیوه اینگونه است که آنان مبلغی را به کاروان می‌دهند و با آنان توافق می‌کنند که در مکه یا مدینه و یا هر دو محل به کاروان ملحق و از بخشی از امکانات آنان استفاده کنند. اکثر افراد اهل سنت فقط به مکه سفر می‌کنند و در آنجا از برخی امکانات بعثه کویت استفاده می‌کنند و با نصب چادر در کنار بعثه و استفاده از امکانات کاروان‌ها بی‌نیاز می‌کنند.

گذرنامه و ویزا:

هر گذرنامه‌ای اعم از خدمت، سیاسی و عادی که فرد کویتی و یا مقیم در اختیار داشته باشد برای انجام سفر حج قابل استفاده است. لکن تنها شرطی که برای خارجیان مقیم کویت وجود دارد این است که از مدت اقامت آنان در کویت شش ماه گذشته باشد. افراد خارجی با ویزای زیارتی نمی‌توانند از

این کشور برای ادای مناسک حج وارد عربستان شوند. کویتهای هیچ نیازی به تحویل گذرنامه به سفارت عربستان ندارند چراکه از ویزا معاف هستند و برای افراد خارجی نیز معمولاً دو هفته قبل از انجام سفر گذرنامهها به تورههای مربوطه تحویل و از آن طریق تسلیم سفارت عربستان سعودی می شود. سفارت مذکور نیز برای صدور هر ویزا جهت افراد مقیم چهل دینار دریافت می کند که این مبلغ به اضافه ده دینار حق الزحمه امور مربوط به ویزا و گذرنامه توسط کاروانها و به صورت جداگانه از زائرین دریافت می شود.

انتقال زائرین به عربستان (هوایی - زمینی - دریایی):

زائرین کویتی از راه زمینی و هوا به عربستان عزیمت می کنند. روی بلیط هوایمایی کویت از هر مسافر دو دینار به عنوان عوارض خروجی اخذ می شود که این مبلغ خاص سفر حج نیست. هزینه رفت و آمد هوایی حجاج کویتی به عربستان و بالعکس ۴۵۰ دینار است که دولت تمامی آن را دریافت و یارانه ای به آن تعلق نمی گیرد. تمامی بلیطهای

زائرین، توسط کاروانهای انتخاب شده تهیه می شود. شرکت هوایمایی مربوطه امور پروازی زائرین را هماهنگ می کند ولی کاروانها وظیفه دارند تعداد مسافران نیازمند به خدمات ویژه در حین پرواز مانند افراد محتاج به صندلی چرخدار را قبل از پرواز به اطلاع هوایما برسانند.

حجاج کویتی از یک ایستگاه به سوی جدّه و مدینه پرواز می کنند. روزانه هفت پرواز توسط هوایمایی کویت به مقصد جدّه و مدینه انجام و مجموعاً در بیست و یک روز پرواز حدود ۵۵۰۰ زائر به عربستان منتقل می شوند.

قریب همین تعداد نیز توسط هوایمایی سعودی از کویت به عربستان می روند و برمی گردند. بر این اساس پروازهای رفت و برگشت کویتیها مجموعاً شش روز به طول می انجامد. معمولاً در هنگام رفت زائرین، زمان برگشت آنان نیز تعیین می شود. علاوه بر استفاده از هوایما نزدیک به هشتاد اتوبوس نیز کار انتقال حجاج کویتی به عربستان را بر عهده دارد. خودروهایی سبک کویتی برای ورود به عربستان نیاز به مجوز ندارند ولی افراد مقیم بایستی به

هنگام مراجعه برای دریافت ویزا، تقاضای مسافرت زمین با خودرو را ارائه کنند. از آنجا که در فصل حج، عزیمت اتوبوس‌های با پلاک کویت و سایر کشورها به عربستان ممنوع است، کاروان‌های کویتی اتوبوس‌های مورد نیاز خود را از شرکت‌های عربستانی اجاره می‌کنند. این کار عمدتاً از طریق شرکتی موسوم به حمل و نقل عمومی کویت که یک شرکت سهامی فعال در امور حمل و نقل است از زائرین دریافت می‌کند.

فاصله کویت تا نزدیک‌ترین مرز زمینی عربستان صد کیلومتر است. این فاصله تا مدینه هفت صد کیلومتر و تا مکه هزار و دویست کیلومتر می‌باشد.

گمرک - ارز - سوغات:

زائرین کویتی برای خروج از کشور مبلغی نمی‌پردازند. بازرسی بدنی و وسایل زائرین در هنگام خروج از مبادی پروازی با دستگاه‌های معمول ایکس دی انجام می‌شود ولی در مرزهای زمینی بازرسی خاصی وجود ندارد. اما در مرزهای ورودی زمینی به عربستان عموم خودروهایی شخصی و اتوبوس‌ها به

صورت کامل بازرسی می‌شوند و حتی ممکن است بار آنها نیز پیاده و بازرسی شود کالاهای ممنوعه برای خروج از کشور اسلحه و مواد منفجره، مواد مخدر و مشروبات الکلی است و زائران به جز این موارد می‌توانند هر نوع شخصی را از کویت خارج کنند ولی چنین کاری در میان زائرین این کشور سابقه ندارد.

ورود هر نوع کالایی هم به جز موارد ذکر شده به کشور مجاز می‌باشد. کویتی‌ها در آوردن کالا از عربستان با محدودیتی مواجه نیستند لکن خرید آن‌ها عمدتاً از حد سوغات تجاوز نمی‌کند. آنان می‌توانند سی کیلوگرم بار به صورت رایگان و بقیه را (از حیث وزن) با هزینه خود منتقل کنند. خرما، آب زمزم، تابلوهای خانه کعبه، جانماز و تسیح ارقام عمده‌ای هستند که زائران کویت از عربستان خریداری می‌کنند. در صورتی که کالای ممنوعه‌ای وارد کشور شود، مقررات مربوط به تخلفات گمرکی و مدنی که عقوبتی چون جریمه نقدی و زندان اعمال می‌گردد. گمرک از اجناس در حد مجاز مبلغی دریافت نمی‌کند. مبلغ ارز همراه زائران هیچ محدودیتی ندارد. این ارز توسط خود زائر خریداری

می‌شود و دولت به آن یارانه‌ای نمی‌پردازد. ارز همراه، بیشتر صرف خرید هدایای و سوغات می‌شود.

فرودگاه جده - حمل و نقل داخل عربستان:

هر زائر کویتی در هنگام ورود به کشور عربستان باید دوست ریال بپردازد. پرداخت این مبلغ بر عهده خود زائر است و کاروان در قبال آن هیچ مسئولیتی بر عهده ندارد.

زائران کویتی پس از ورود به فرودگاه جده بیش از یک یا دو ساعت در آنجا اقامت ندارند در این مدت تورها و شرکت‌ها زائران را در محل مناسبی مستقر و از آنان پذیرایی می‌کنند. هزینه این پذیرایی در سرجمع مبلغ دریافتی از زائر محاسبه شده است. کاروان‌های شیعه از کویت به مدینه و از مدینه با اتوبوس به مکه می‌روند و کاروان‌های اهل سنت عموماً از طریق جده با اتوبوس به مکه می‌روند و در پایان آیین حج به مدینه سفر می‌کنند. معمولاً مقام‌های کویتی قبل از سفر برای گرفتن اجازه انتقال زائرین این کشور با اتوبوس‌های کویتی از جده به مکه مذاکراتی برای گرفتن اجازه انتقال

با مقامات مربوطه عربستان سعودی انجام می‌دهند. در بین راه از حجاج کویتی، با غذای ساده، آب میوه و نوشابه در یک نوبت پذیرایی به عمل می‌آید. در موسم حج و برای انتقال زائرین به مسجدالحرام و حرم شریف نبوی برای زائران کویتی اتوبوس اجاره می‌شود. اکثر کاروان‌های کویتی تلاش می‌کنند تا برای انتقال زائران از کویت از اتوبوس‌هایی با پلاک سعودی استفاده کنند تا در استفاده از آن‌ها در داخل عربستان با مشکل روبرو نشوند و به این منظور با شرکت‌های سعودی وارد قرار داده شده و اتوبوس‌های آنان را به کویت فرا می‌خوانند. از این اتوبوس‌ها در طول اقامت زائرین در مکه و مدینه روزانه دو یا سه بار برای جابجایی زائرین استفاده می‌شود. اجاره اتوبوس‌ها بر عهده کاروان‌هاست و زائرین در این جهت مسئولیتی ندارند.

سرانه حمل و نقل حجاج کویتی با هواپیما ۱۴۰ دینار و با اتوبوس بین ۳۰ تا ۴۰ دینار است.

مسکن:

کاروان‌های کویتی که تمایل داشته

باشند برای زائرین خود هتل و یا آپارتمان‌های خوب و درجه یک مثلاً پنج ستاره را اجاره کنند، گاه از چندین ماه و حتی یک سال با پرداخت بیعانه و انعقاد قرار داد با طرف‌های سعودی به اینکار اقدام می‌کنند. در غیر این صورت مدیران کاروان‌ها برای هماهنگی و مذاکرات و انعقاد قراردادهای اولیه به عربستان اعزام می‌شوند و با اقامت حدود یک یا دو هفته مکان‌های مورد نیاز را اجاره می‌کنند و هزینه عزیمت و اقامت آنان با تور زیارتی مربوطه است. مدیران کاروان‌ها برای اجاره منازل مورد نیاز زائران کویت از دستور العمل خاصی تبعیت نمی‌کنند. کویتی‌ها تمایل دارند که به حریم نزدیک باشند و شعاع پانصد متری تا ۱/۵ کیلومتری بهترین شکل ممکن برای آنان است. کاروان‌هایی که از زائرین خود قیمت‌های بالایی را مطالبه می‌کنند، عمدتاً در پی اجاره هتل‌های پنج ستاره و گران قیمت هستند. در عین حال اداره امور حج کویت، بر محل‌های اجاره شده توسط کاروان‌ها نظارت می‌کند و نظر آنان در رسیدگی و رأی نهایی در مورد ادامه فعالیت مدیر کاروان تأثیر گذار است.

مدیران کاروان‌ها در هنگام اجاره، همه امکانات مورد نیاز زائرین را از موجدین دریافت می‌کنند و در صورتی که نیازی باقی بماند خود تورهای زیارتی آن را تأمین می‌نمایند. سرانه مسکن هر زائر کویتی بین صد تا صد و پنجاه دینار است و سرانه مساحتی مورد استفاده هر زائر سه تا پنج متر است. نحوه تقسیم اتاق‌ها بین زائرین به این گونه است که در مدینه زنان و مردان با هم هستند ولی در مکه جدا می‌باشند و معمولاً مردان در یک طبقه و زنان در طبقه دیگر اسکان داده می‌شوند.

در عین حال زائران می‌تواند از قبل در مورد نیاز خود با مسئولان کاروان هماهنگ نمایند. زائران شیعه کویتی قبل از انجام مناسک حج به مدینه می‌روند ولی زائران اهل سنت عمدتاً بعد از حج یا عمره به مدینه می‌روند. توقف زائران اهل سنت کویتی در مدینه کوتاه و در حد یک یا دو روز است و شیعیان بین سه تا پنج روز توقف دارند. در مجموع شیعیان هفت روز در مکه و سه روز در مدینه یا ده روز در مکه و پنج روز در مدینه و اهل سنت هشت روز در مکه و یک یا دو روز در مدینه هستند.

تدارکات و تغذیه:

چهار ساعته در اختیار آنان قرار می‌دهند. سرانه تغذیه به هر زائر کویت در طول سفر بین ۱۵۰ تا ۳۰۰ دلار می‌باشد.

بهداشت و درمان:

برای هر زائر کویتی کارت بهداشتی مخصوص و یک شکل توسط وزارت بهداشتی کویت صادر می‌شود. حجاج کویتی با مراجعه به نزدیک‌ترین درمانگاه محل سکونت خود آزمایش خون، فشار خون، قلب و تعیین گروه خون و سایر آزمایش‌های معمول را انجام می‌دهند و درمانگاه به آنان وا کسن منتزیت نیز تزریق می‌کنند.

اگر متقاضی عزیمت به حج، به بیماری مزمن مبتلا باشد بایستی نوع آن و داروهای مورد استفاده طبق نظر پزشک در کارت مخصوص وی ثبت و به هنگام مناسک همراه وی باشد. همچنین مبتلایان به قند خون، بیماری‌های قلبی و فشار خون و بیماری‌های حساسیتی و غدد و مفاصل موظف هستند که گزارش کاملی در مورد آخرین وضعیت خود و نوع داروهای مصرفی و راه‌های درمان و بهترین راه‌های رفتار با بیمار در مواقع اضطراری

کاروان‌های زیارتی قبل از عزیمت به سفر حج، برنامه غذایی زائرین در طول سفر را تعیین می‌کنند. معمولاً طبخ غذا در محل اقامت زائرین صورت می‌گیرد و یا کاروان‌ها با انعقاد قراردادها با هتل‌ها و رستوران‌های محلی نسبت به تأمین غذای مسافران خود اقدام می‌کنند. توزیع غذا نیز به صورت بوفه‌ای و یا سلف سرویس است و زائران هیچ مسئولیتی برای تهیه غذا ندارند. زائران کویتی که با کاروان‌ها و یا تورها به حج مشرف می‌شوند، مسئولیتی در قبال تهیه غذا ندارند و هیچ امکانی را نیز با خود به عربستان نمی‌برند ولی زائرانی که شخصا به عربستان عزیمت می‌کنند ممکن است موادی از جمله کنسرو و کمپوت و برنج و حبوبات با خود ببرند. تورهای کویتی آشپز و کمک آشپز و کارگران مورد نیاز در آشپزخانه را از کویت با خود می‌برند ولی اقلام غذایی را از عربستان تأمین می‌کنند. در ایام حضور زائرین در منی و عرفات نیز غذا توسط کاروان‌ها تهیه و در اختیار زائرین قرار می‌گیرد. کاروان‌های کویتی برای زائرین خود میوه و آب میوه و آب و چای تهیه و به صورت بیست و

را از پزشک مربوطه دریافت و به مسئولان کاروان ارائه کنند تا در صورت لزوم مورد استفاده قرار گیرد. زائرین با بیماری‌های واگیردار هم اعزام نمی‌شوند.

بیماران خاص با نظارت گروه درمانی بعثه کویت اعزام و در طول سفر نیز از خدمات تیم پزشکی طبق نظر پزشک بهره‌مند می‌شوند. برای ارائه خدمات پزشکی به زائران، هر کاروان با در اختیار گرفتن پزشکان زن و مرد و پرستاری که داوطلب عزیمت به حج هستند و معاف کردن آنان از پرداخت هزینه‌های حج به اعضای کاروان خود خدمات اولیه پزشکی ارائه می‌کند و معمولاً طوری برنامه ریزی می‌کنند که در ازای هر دو بیست زائر یک پزشک اعزام شود. در هر حال انتخاب پزشکان و پرستاران کاروان‌ها بایستی با اطلاع و تأیید وزارت بهداشتی صورت گیرد. علاوه بر نیروی بهداشتی و درمانی داخل کاروان‌ها تیم پزشکی اعزامی از سوی وزارت بهداشتی کویت نیز متشکل از بیست پزشک و ده پرستار زن و مرد و ده دستگاه آمبولانس با تجهیزات مورد نیاز در بعثه پزشکی کویتی و محل استقرار

کاروان‌های کویتی در عزیزیه و منی مستقر و به ارائه خدمات فوری، حوادث و بیماری‌های عادی حجاج رسیدگی می‌کنند. در مواقعی که برای انجام اعمال جراحی خاص، ضرورتی احساس شود و نیاز به تجهیزات و کادر پزشکی و اتاق عمل و بستری کردن بیماران باشد از امکانات بیمارستان‌های سعودی استفاده می‌شود. هر کاروان کویتی بر اساس تعداد حجاجی که اعزام می‌کند با معرفی اداره امور حج مقادیری دارو از وزارت بهداشتی کویت دریافت و به همراه کاروان به عربستان می‌برد و تیم پزشکی بعثه کویت نیز به صورت جداگانه دارو و وسایل پزشکی مورد نیاز را به همراه خود منتقل و از داروهای عربستان کمتر استفاده می‌کنند. تیم‌های پزشکی اعزام شده از سوی وزارت بهداشتی کویت حدود یک هفته قبل از ورود اولین گروه حجاج کویتی به عربستان عزیمت می‌کنند و تا پایان مراسم با آنان هستند.

نظافت و بهداشت محیط استقرار زائران به عهده تورها و شرکت‌های صاحب کاروان است و کمیته‌های مربوطه در بعثه کویت به صورت مداوم

به بازرسی و نظارت محل استقرار زائران می‌پردازند. کویته‌ها در هنگام اقامت زائرین خود در منی قراردادی با شرکت‌های خصوصی عربستان منعقد می‌کنند تا روزانه چادرهای محل اقامت زائرین را نظافت کنند. در هتل‌های مکه و مدینه نیز کاروان‌ها مسئول نظارت و کنترل امور بهداشتی هستند.

وسائل نظافت از جمله صابون و شامپو و خدماتی از قبیل اصلاح مو و شست و شوی لباس نیز به زائرین ارائه می‌شود. حجاج کویته از طریق رادیو و تلویزیون و یا چاپ و توزیع بروشورها و کتابچه‌ها و نیز از طریق وزارت بهداشتی و وزارت اوقاف و بعثه کویته، آموزش لازم را در زمینه رعایت نظافت و بهداشت می‌بینند. بخشی از این آموزش‌ها نیز توسط دبیرخانه بهداشتی کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس به صورت رایگان به حجاج ارائه میشود.

بیمه:

سیستم بیمه‌ای خاصی در کویته برای حجاج این کشور اعمال نمی‌شود ولی خودروهایی که از کویته به عربستان اعزام می‌شوند از بیمه‌های معمول مانند

بدنه و شخص ثالث و غیره استفاده می‌کنند که ارتباطی با حج ندارد. اداره امور حج در صدد است در سال‌های آتی سیستم بیمه زائران و با قرار دادن وظیفه آن به عهده کاروان‌ها و از طریق شرکت‌های بیمه محلی به اجرا گذارد.

آموزش:

کویته‌ها قبل از عزیمت به حج در مسائل مربوط به مناسک و موارد بهداشتی آموزش می‌بینند. این آموزش‌ها معمولاً از دو یا سه هفته قبل از عزیمت آغاز می‌شود و در طول سفر نیز توسط روحانیون کاروان‌ها و مسئولان پزشکی بعثه دنبال می‌شود. مسئولان آموزش زائرین توسط وزارتخانه‌های بهداشتی و اوقاف و نیز کاروان‌ها انتخاب و تا آخر سفر به عنوان کادر کاروان مربوطه شناخته می‌شوند و از زمان شروع آموزش‌ها در کویته تا هنگام بازگشت حجاج و به ویژه در طول سفر با آنان در ارتباط هستند. در زمینه نحوه آموزش مناسک زائرین باید اضافه کرد که قبل از شروع سفر، روحانیون طی دو یا سه جلسه در هر هفته برای ثبت نام کنندگان در کاروان، مناسک را آموزش می‌دهند.

برخی کاروان‌ها از روحانیون عربستان نیز در طول سفر برای آموزش و رفع مشکلات زائرین استفاده می‌کنند. هر چند که آموزشهای دینی عمدتاً توسط کاروان‌ها سازماندهی می‌شود لکن اداره امور حج نیز ممکن است بروشورها و کتبی در زمینه مناسب چاپ و به صورت رایگان مستقیماً و یا از طریق کاروان‌ها در اختیار زائران قرار دهد. اما آموزشهای بهداشتی فقط توسط وزارت بهداشتی اعمال می‌شود. برای همه آموزش‌ها از امکانات رسانه‌ای کشور و نیز جزوات و فیلم‌ها و... نیز استفاده می‌شود. بروشورها و جزوات به صورت رایگان از سوی اداره حج و یا کاروان‌ها در اختیار زائرین گذاشته می‌شود اما در ازای ارائه نوارها و فیلم‌ها هزینه دریافت می‌شود. سرانه آموزش زائران کویتی مشخص نیست. به حجاج کویتی توصیه می‌شود که حتماً بعد از بازگشت از سفر نیز به مراکز پیشگیری و درمانگاه‌ها و پزشکان خود مراجعه و از سلامت خود آگاهی کامل پیدا کنند. و بروز هر مشکل در وضعیت سلامتی خود بعد از سفر را جدی تلقی کنند.

مجریان حج نیز توسط اداره امور حج آموزش‌های لازم می‌بینند. مقام‌های

کویتی در صدد تشکیل موسسه‌ای برای اجرای طرح‌های آموزشی دست اندرکاران امور حج از جمله کاروان داران هستند.

تشکیلات اجرایی حج:

بعثه دولت کویت برای کنترل عملیات اجرایی حج در مکه و مدینه مستقر می‌شوند. اعضای بعثه بین ۱۵ تا ۲۰ نفر هستند و مرکب از نمایندگان وزارتخانه‌های اوقاف، کشور، بهداشتی، خارجه، اطلاع رسانی و دفتر هواپیمایی کویت می‌باشند. این بعثه تحت نظارت مدیر کل بعثه که از سوی وزارت اوقاف کویت منصوب می‌شود فعالیت می‌کنند و با ایجاد کمیته‌هایی شامل بهداشتی، امنیت، امور دینی و نظارت بر فعالیت کاروان‌ها و مذاکره با مقام‌های سعودی برای گرفتن امکاناتی مانند زمینی در منی و عرفات، حل مسائل و مشکلات کاروان‌ها و حجاج را بر عهده دارد.

خدمتگزاران به زائرین توسط مسئولان کاروان‌ها انتخاب می‌شوند ولی امور بهداشتی آنان از سوی دستگاه‌های ذیربط تأیید می‌شوند. این افراد باید تخصص لازم را داشته و از توانایی بدنی

کافی برخوردار باشند. خدمتگزاران در قبال مسئولان کاروان‌ها پاسخگو هستند و عملکرد آنان بر وضعیت و جایگاه کاروان‌ها تأثیر گذار است.

فرد متقاضی اداره کاروان نیز باید واجد چند شرط باشد از جمله اینکه باید کویتی باشد - کمتر از ۳۰ و بیشتر از ۶۰ سال نداشته باشد - محکومیت دادگاهی نداشته باشد - در امور مربوط به حج کارشناس ارشد از توانایی‌های کافی برخوردار باشد. در تمامی این شرایط متقاضی باید در آزمونی که توسط اداره امور حج برگزار می‌شود موفق شود.

اداره امور حج به نمایندگی از سوی وزارت اوقاف و کمیته‌های نظارتی بعثه کویت با اعزام نمایندگان متخصص در زمینه‌های بهداشتی و درمانی، اغذیه، امنیتی، حمل و نقل و اسکان، به تهیه گزارش‌هایی در مورد وضعیت کاروان‌ها می‌پردازند، نتیجه این بررسی‌ها نهایتاً در کمیته عالی امور حج مورد بررسی قرار می‌گیرد. کمیته عالی همچنین در مورد عملکرد اداره امور حج نیز نظر می‌دهد کمیته‌های نظارتی از مجموعه ۱۰۰ امتیاز در نظر گرفته شده برای ارزشیابی چهل امتیاز را برای انجام مناسک حج و ۶۰

امتیاز را به نظرات حجاج کاروان در مورد مدیریت اختصاص می‌دهند که کسب امتیاز بیشتر برای تشویق و تقدیر مؤثر است.

معمولاً اداره امور محج کویت بعد از پایان سفر حج، مراسمی برای تشویق کاروان‌های ممتاز و تقدیم تقدیر نامه توسط وزیر اوقاف به آنان برپا می‌کند. از سوی دیگر کمیته امور حج نیز بر تخلفات کاروان‌ها رسیدگی و در مورد نوع مجازات آنان نظر می‌دهد. تخلفات کاروان‌ها به سه گروه قبل از سفر - هنگام خروج از مرز زمینی (تخلف در مورد به کارگیری اتوبوس‌های غیر از موارد تعهد شده - افزایش سرنشینان اتوبوس‌ها و...) و هنگام حضور در عربستان (نظافت - بهداشت - وضعیت اسکان - غذا و غیره) تقسیم بندی شده است.

بعثه در طول سفر کارهای فرهنگی نیز انجام می‌دهند و ممکن است نشریات خاصی را بین زائرین در طول سفر توزیع کنند. نمایندگان کمیته‌های تشکیل شده در بعثه به صورت مستمر با کاروان‌ها در ارتباط هستند و تصمیمات بعثه کویت از این طریق به کاروان‌ها و سپس به اطلاع حجاج می‌رسد.

